

OPONENTSKÝ POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Magisterský program RS UK FHS v Praze

Název práce: Spirituální potřeby seniorů v domově pro seniory ve Velké Bíteši

Autorka práce: Bc. Marie Zavadilová

Studentka si pro svou práci zvolila velmi aktuální, ale těžké téma - spirituální potřeby seniorů. Jako hlavní cíle své práce si vytyčila zmapovat spirituální potřeby seniorů v konkrétním domově pro seniory, zjistit jak jsou tyto potřeby zajišťovány a vypracovat plán pro dostatečné zajištění spirituálních potřeb seniorů ve spolupráci s knězem.

Po formální stránce práce vyhovuje požadovaným normám, rozsah je odpovídající, odkazy na literaturu jsou dle platných norem.

V teoretické části práce se autorka nejprve věnuje potřebám obecně, pojednává o problematice stáří, vysvětluje pojem spiritualita, pastorační péče a zařazuje kapitolu o pastorační péči v jednotlivých náboženstvích. Autorka prostudovala dostatečné množství relevantní literatury, ale její analýze se, bohužel, věnuje v některých kapitolách jen velmi povrchně. V kapitole o potřebách vychází pouze z Maslowovy hierarchie potřeb. Několikrát uvádí, že „*potřeby uvedené jako vyšší jsou uspokojovány teprve tehdy, když jsou alespoň do určité míry uspokojeny potřeby nižší.*“ (str. 11, 12,73) Na druhé straně opakovaně cituje V.E. Frankla, který popřel, že by potřeby byly uspořádány hierarchicky a často se zmiňuje o síle lidského ducha, která překonává všechny limity.

V kapitole 1.1.4 je zdůrazněno, že spirituální potřeby jsou vlastní všem lidem, nejen těm, kteří se považují za věřící, ale autorka se nesnaží tyto potřeby pojmenovat, popsat. Spokojí se s definicí: *blízké sdílení na té nejhlubší úrovni.* (str.16) U umírajících pak ještě jmenuje potřebu usmířit se s blízkými lidmi. Další spirituální potřeby, které jsou z mé zkušenosti velmi důležité, jsou zmíněny v kapitole 1.2.1 – Duševní a duchovní změny ve stáří. Jedná se o „*hodnocení dosavadního života a jeho bilancování. Často se též objevují myšlenky týkající se smyslu života.*“ (Vlčková)(str.19) V této kapitole je zmíněna také další, velmi podstatná, potřeba - potřeba naděje.

V kapitole 1.3 prokazuje autorka dobrou orientaci v současném systému poskytování zdravotních a sociálních služeb pro seniory.

Následující kapitola – Spiritualita, je zpracována poměrně dobře. Autorka zde uvádí důležitou definici spirituality vydanou Americkým národním onkologickým centrem. Je škoda, že se této definice nedržela při přípravě průzkumného šetření v praktické části.

V kapitole věnované pastorační péči uvádí autorka krásnou a důležitou větu: (V pastoračním rozhovoru...) „*Je třeba neopomíjet důležitost vlastního naslouchání, které lze charakterizovat jako „čtení mezi řádky“. Prakticky to znamená, že nejen posloucháme slova, která člověk říká, ale snažíme se i porozumět skrytému významu těchto slov, zda nemají hlubší smysl.*“ (str.30)

Velmi zdařile je pojednána problematika stáří a pastorační péče a také kapitola 1.5.5 Tajemství smrti.

Poslední kapitola teoretické části nazvaná Pastorační péče a jednotlivá náboženství v ČR se věnuje jednotlivým křesťanským církvím a jejich pastorační praxi, přičemž se zde autorka dopustila roztomilého omylu, když do Katolické církve včlenila církev Pravoslavnou, (přičemž ji ztotožnila s církví Řeckokatolickou) a církve protestantské. Škoda také je, že se v rozporu s názvem kapitoly nezmiňuje o přístupu k pastorační péči u dalších významných náboženství, především judaismu a islámu, která jsou u nás také zastoupena.

K navazující praktické části, která je formálně zpracovaná správně, mám dvě závažné připomínky:

1. Spirituální potřeby seniorů v domově pro seniory jsou mapovány kvantitativním výzkumem pomocí dotazníkového šetření. Vzhledem k citlivosti a niternosti tématu se zvolená metoda výzkumu ukazuje jako nešťastná. Autorka naráží na limity kvantitativního výzkumu, když potřebuje klást doplňující otázky a často stejně nerozumí smyslu odpovědi v dotazníku. A to i přes to, že výzkumu jistě věnovala hodně času, když s každým seniorem dotazník osobně vyplňovala. Svůj cíl zmapovat spirituální potřeby seniorů tak autorka nenaplnila. Vůbec se nezabývá otázkami viny, výčitek svědomí, bilancování prožitého života, naděje, které předtím zmiňuje v teoretické části. Některé otázky jsou zbytečné (např. otázka 24), jiné vzbuzují úsměv (otázka č. 23 – „o smyslu života přemýšlím stále.“) Domnívám se, že pokud by se autorka rozhodla pro výzkum kvalitativní, v rozhovoru by se mnohá tato témata objevila i u těch klientů, kteří se považují za nevěřící, mnozí by jistě připustili, že se snaží pochopit, proč jsou nyní zde a jaký tu ještě mají úkol. Pocit osamění bez zjištění dalších skutečností o konkrétním seniorovi také nic neříká o spirituálních potřebách. Poukazuje spíše na potřeby sociální.
2. Dotazník není anonymní a to i přes to, že respondentům autorka anonymitu zaručila! Vzhledem k rozpracování odpovědí do tabulek podle věku, vzhledem k tomu, že pouze osm seniorů je shodného stáří (dvě jsou sedmasedmdesátileté, a po třech respondentech je ve věku 84 a 86 let) a vzhledem k tomu, že je pojmenováno sociální zařízení, kterého se výzkum týkal, je u mnoha otázek přesně dohledatelné, který respondent, jak odpovídal.

Z navrhovaných změn se mi jeví jako nejpřínosnější proškolení personálu domova v problematice spirituálních potřeb a líbí se mi i myšlenka vzniku skupiny dobrovolných spolupracovníků.

Autorka se chopila tématu velmi těžkého, tématu, pro které nám často chybí slova. Jeho složitost spočívá mimo jiné v tom, že často vycházíme z předpokladu: Zeptáme se klienta/pacienta co potřebuje a on nám to řekne. Vyhledávání spirituálních potřeb je však práce mravenčí, je zde potřeba oboustranné důvěry, času a naslouchání. Pokud máme jako pomáhající profesionálové pocit, že náš klient strádá právě v této oblasti, je dobré o tom hovořit v týmu, případně i při supervizi, kdy si poskládáme obrázek konkrétního člověka s jeho životním příběhem a díky tomu můžeme pochopit jeho současnou spirituální potřebu, kterou často ani on sám není schopen pojmenovat.

Otázky pro autorku práce:

Opravdu si myslíte, že lékař není kompetentní napomoci nemocnému k uspokojení spirituálních potřeb, jak uvádíte na str. 16?

V navrhovaných změnách uvádíte, že by dobrovolníci mohli nabídnout seniorům možnost duchovních rozhovorů a objasnit, co takový duchovní rozhovor s knězem znamená a popř. dosvědčit, že se nejedná o poslední rozloučení s daným seniorem. Ptám se, proč považujete za nutné nabízet rozhovor s knězem, nemá-li o něj dotyčný zájem? Nemůže vést duchovní rozhovor s kýmkoli jiným?

Práci doporučuji k obhajobě a vzhledem k výše uvedeným připomínkám navrhuji stupeň dobře.

V Litoměřicích 13. 10. 2010

Mgr. Monika MARKOVÁ